

ZVÍŘATA A BŮH

Čtení před kázáním: Žalm 104,10-30

Čtení ke kázání: Gn 1,20-31

Vidíme, že i zvířata byla stvořena, a to dokonce dříve než člověk. To můžeme vnímat různě. Buď tak, že člověk je korunou stvoření, neboť byl stvořen až na konec a my vnímáme, že každá vyšší „verze“ je dokonalejší (to znají zejména ti, kdo používají počítačový software). Nebo to ale lze uchopit také jinak: Totiž, že zvířata jsou tady déle a tedy jsou „zkušenější“ a hodna větší „úcty a respektu“, jako třeba lidé staršího věku. Každopádně zvířata jsou součástí Božího stvoření a jako taková byla Bohem stvořena ne sice k jeho obrazu jako člověk, ale dovolím si říci, že jistě se stejnou láskou jako člověk.

Podle Bible má člověk dát zvířatům jméno (Gn 2,19). Také čteme, že *Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a sřezil.* (Gn 2,15) A lidé mají nad zvířaty též panovat. "To vše sice znamená, že jim má člověk velet, že je může „přivolat a odvolat“ (čí jméno znám, toho mohu zavolat a on přijde). Ale to naopak neznámá, že jim dal člověk život, a že je posledním pánem jejich života. Nicméně zvířata jsou něčím, co by mělo člověku vytvořit společenství, ve kterém by mohl realizovat úkol vzdělávat ráj. A to se ale nestane. Čteme dokonce, že není dobré, aby byl člověk sám a nejprve to Bůh zkouší vyřešit tak, že k člověku přivádí zvířata, aby byla člověku společníky. To je velmi zajímavé!!! Zvířata mají být člověku partnery ve společenství. Ne již tehdy potravou nebo obtížným nebo zbytečným „čímsi“, nebo věcí, ale **Bůh s nimi už při stvoření počítá jako se společníky lidí**.

Ano, zvířecí společnost byla pro naplnění člověka nakonec shledána nedostatečnou, ale samotná skutečnost, že to Bůh takto „zkusil“ povyšuje zvířata na víc než obyčejné neživé věci nebo kus flákoty. To vše ale také znamená, že pro společenství člověku jen zvířata nestačí. Znamená to, že mu nejsou rovna. Ale pozor, to že nejsou postavena člověku na roveň vůbec neznámá, že bychom je měli nějak deklasovat. Ona jenom prostě stojí na jiné rovině. **Je otázka, jestli vůbec můžeme říci, že nižší**, protože naše posuzování vyššího a nižšího je vždy jen pochybné a lidsky subjektivní a mnohdy fatálně zavádějící. Problém je v tom, že člověk, který tam v ráji stojí se zvířaty, nemůže s nimi vstoupit do plné komunikace, která by tento vztah učinila intenzivním. Ona sama však mezi sebou v rámci druhu jsou schopna komunikace mnohem lepší, než jakou s nimi můžeme mít my, to znamená, že jsou schopni komunikovat sobě daným způsobem, který mi nechápeme, ale o kterém nemáme právo soudit v našich lidských kategoriích „nižšího“ a „vyššího“. Prostě se spokojme s pojmenováním „jiného“.

Mimo Bibli se setkáme s 3 typy pohledu na zvířata:

- 1 zvíře jako věc,
- 2 zvíře jako tvor rovnocenný člověku,
- 3 zvíře jako božská bytost.

Zvíře jako věc je typické pro materialistické myšlení. Velice výrazně převažoval v dobách socialismu, kdy se projevoval dokonce i v právním řádu. Když například někdo týral zvíře, mohl být trestán pouze za „poškození majetku v socialistickém vlastnictví“. Se svým vlastním zvířetem si v podstatě každý mohl dělat, co chtěl. Také v kapitalistickém, tržním hospodářství se však tento přístup velice často projevuje, a to tam, kde je zvíře především předmětem trhu. Připomeňme například velkoprodukcí brojlerů, prasat či jiné velkochovy.

Zvíře jako tvor rovnocenný člověku: 18. a 19. století se vyznačovalo zápasem o lidská práva a v současné době jsme svědky prosazování „práv zvířat“. A podle evoluční teorie jsme v podstatě se zvířaty rovnocenní, neboť ona i my lidé jsme vznikli stejnou náhodou a stejným vývojem, jen my jsme jaksi náhodou došli trochu dál. Myšlenky o rovnosti člověka a zvířat ale stojí i v centru některých náboženských systémů – především východních (Indie). Velmi často souvisejí s naukou o převtělování. Příkaz nezabíjet jiné tvory je v těchto náboženských naukách zdůvodňován i tím, že by člověk zabíjel vlastní příbuzné v nějakém jiném stádiu.

Zvíře jako božská bytost, tedy jeho uctívání, bylo typické například pro starověký Egypt. Zvířata byla chápána jako vtělení bohů, proto požívala obrovské úcty, byly jim přinášeny oběti. Vzpomeňme si na posvátné kočky a krokodýly. Rovněž například v Indii ještě v nedávné době bylo nemyslitelné zabít krávu a to tam, kde lidé umírali hladu...

Biblický pohled, v němž jsou zvířata částí Božího stvoření je jiný.. Ne darwinovský samovolný vývoj, ale Boží stvořitelské dílo. V tom jsou si člověk i zvíře rovni. Genesis nám dosvědčuje, že Božím stvořením jsou jak zvířata, tak člověk. Právě z tohoto hlediska můžeme rozumět postoj Františka z Assisi, který nazýval zvířata svými „bratry“. Uvědomoval si právě ono „bratrství ve stvoření“.

Bible ovšem klade mezi člověka a ostatní tvory také na druhou stranu jasný předěl. Člověk je nadřazen nad přírodu. Jeho úkolem je si přírodu včetně živočišné říše podmanit a vládnout jí. Vládnout neznámá svévolně zneužívat až za hranici zničení, ale moudře hospodařit k prospěchu všech. Vládnout neznámá především uplatňovat moc, ale především se starat o prospěch těch, kterým se vládne.

Bible nám jasně ukazuje, že Bohu záleží i na životech zvířat:

Žalmy 50,10 Všechna lesní zvíř mi patří i dobytek na tisících horách, v horách vím o každém ptáku, polní havěť též mám kolem sebe.

Jonáš 4:11 A mně nemá být líto Ninive, toho velikého města? Vždyť v něm žije více než sto dvacet tisíc lidí, kteří ani nerozeznají svou pravici od levice - a k tomu tolik zvířat. PŘEKLAD BIBLE 21! (ČEP uvádí místo zvířat slovo dobytka).

Hebrejský text umožňuje obě možnosti. וְבַהֲמָה (behema)

Všimli jste si někdy, že v Ninive **Bohu není líto jen lidí, ale i zvířat!!** Když tam čteme slovo „dobytk“, tak myslíme na „majetek, bohatství nebo prostě maso a mléko“, ale

když tam čteme „zvířat“, uvidíme jasněji, že zde Bohu nejde o život a smrt dobytka ve smyslu zničení majetku, ale o život a smrt zvířátek!!!

Bůh se o všechna zvířata stará:

Žalm 147:9 ... zvířatům potravu dává, i krkavcím mláďatům, když křičí.

Matouš 6:26 Pohleďte na nebeské ptactvo: neseje, nežne, nesklízí do stodol, a přece je váš nebeský Otec živí.

Jak se tedy stala ta hrozná věc, že zvířata umírají, když smrt je důsledkem hříchu a ona nezhřešila? Jak se stalo, že i my je zabíjíme a dokonce i jíme? Jak se stalo, že se zabíjeji navzájem??

Zabíjení zvířat souvisí s lidským hříchem. To platí nejen o zabíjení zvířat člověkem, ale i o zabíjení zvířat navzájem. Před pádem člověka o tom neslyšíme, právě naopak. Bůh dosvědčuje, že za pokrm všemu tvorstvu včetně člověka budou sloužit zelené byliny. (Gn 1,29-30) Zcela jiná situace nastává poté, kdy člověk zhřešil a byl vyhnán z ráje. Pád člověka měl kosmické důsledky – pro celé stvoření. Země byla kvůli člověku prokleta. (Gn 3,17-18) Teprve skrze hřích člověka vstoupila do světa smrt – i do světa zvířat. **Zvířata umírají ne kvůli svému hříchu jako my, ale ještě hůř, ona umírají kvůli hříchu někoho jiného: člověka.** Ona jsou v utrpení ještě nevinněji, že kdokoliv z nás, potomků Adama a Evy.

Po potopě, ve smlouvě, kterou Bůh uzavřel s Noem, dává Bůh člověku jasné pokyny pro život na zemi v době po pádu. V knize Genesis 9,1-4 slyšíme dovolení, dokonce pokyn od Pána Boha k zabíjení zvířat pro potravu, ale jen těch, které označil za čisté. Bylo to v době, kdy země byla zničena potopou a bylinná potravina se na ní nenacházela. Smrt a utrpení zvířat je tedy součástí onoho prokletí země pro hřích člověka. To ovšem nemůže člověk sám sejmout, zastavit ani odčinit. Ale i to zabíjení pro potravu nenechává Bůh bez hranic, přikazuje když už zabíjet zvířata, pak jen ta čistá. Nevíme přesně proč, ale jednak zřejmě proto, že ostatní byla k jídlu nevhodná a jednak snad tím i do jisté míry dává hranici lidskému vraždění všech zvířat.

A co zvířecí oběti, které Bůh Izraelcům přikázal? Co si s nimi počít? Jeho příkaz k zvířecím obětem stál život milionů zvířat. Jak si vysvětlit to?

I izraelský obětní systém je důsledek lidského hříchu, nikoliv Boží krutosti. Ano, mě jako člověku 21. století, který má zvířata obzvláště rád, se mi to dnes zdá kruté. Ano, opravdu mi to přijde zručně kruté vůči nevinným zvířatům. Jenže to, co je na tom kruté není Boží příkaz zabíjet zvířata, ale především hrůza hříchu, kterou to zobrazuje v neskrývané nahotě. To jsme také zavinili my lidé, ne Bůh. Naopak, Bůh nakonec přišel zemřít sám, abychom my mohli žít a jako druhořadý efekt aby už dál nemusela umírat nevinná zvířata. Ostatně pád jeruzalémského chrámu v r. 70 měl alespoň jeden jakýsi pozitivní dopad, ukončil v té době již zbytečné zabíjení zvířat, ve kterém by Židé jinak pokračovali. Oběti zvířat i plodin země byly předobrazem Kristovy oběti a měly lidem ukázat, že hřích stojí životy. Sám Hospodin nám říká, že o lidmi obětovaná zvířata vlastně ve své podstatě nestojí, pro něj potřebné nebyly:

Ozeáš 6:6 Chci milosrdenství, ne obět, poznání Boha je nad zápal.

Prísloví 21:3 Prosazovat spravedlnost a právo je před Hospodinem výbornější než obět.

Žalm 40,7 Obětní hod ani obět přídavnou sis nepřál, nýbrž protesals mi uši; nežádals obět zápalnou ani obět za hřích.

Tato situace smrti není našťěstí trvalá, není na vždy. Bůh ji chce změnit a změnit. Spasení, záchrana člověka skrze Pána Ježíše má vliv i na Boží stvoření jako celek. Předvídal to již prorok Izajáš: *“Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívát. Tele a lvíče i žirny dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit. Kráva se bude popásat s medvědicí, jejich mláďata budou odpočívát spolu, lev jako dobytčec bude žrát slámu. Kojenec si bude hrát nad děrou zmije, bazilišku do doupěte sáhne ručkou odstavené dítě.. Nikdo už nebude páchat zlo a šířit zkázu na celé mé svaté hoře, neboť zemi naplní poznání Hospodina, jako vody pokrývají moře.”* (Iz 11,6-9) Symbol soužití vlka s beránkem ukazuje na obnovení souladu v přírodě i mezi lidmi.

Nynější situaci stvoření i vyhlídky do budoucna ukazuje apoštol Pavel v listě Římanům 8,18-21: *“Soudím totiž, že utrpení nynějšího času se nedají srovnat s budoucí slávou, která má být na nás zjevena. Celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se zjeví sláva Božích synů. Neboť tvorstvo bylo vydáno marnosti – ne vlastní vinou, nýbrž tím, kdo je marnosti vydal. Trvá však naděje, že i samo tvorstvo bude vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do svobody a slávy dětí Božích.”*

Často si kladu otázku, **zda Bůh vzkřísí i zvířata.** Obzvlášť si ji kladu, kdy mi umře nějaké moje zvířátko. Je pravda, že na tuto otázku v Bibli přímou kladnou odpověď nenalézám. Na druhou stranu musím říci, že tam nenalézám ani negativní odpověď na ni. Naopak vzhledem k hloubce Boží lásky soudím, a myslím, že oprávněně, že život zvířat definitivně nekončí zdejší pozemskou smrtí, ale že na nové Zemi budou opět s námi lidmi žít. **Ona nepotřebují přijmout Ježíše Krista vírou jako my, aby byla zachráněna, protože ona nezhřešila. Ona mohou být zachráněna všechna. Tak jako všechna propadla smrti ne svojí vinou.**

To, že tam zvířata budou, to je celkem jasné, čteme Iz 11,6-9, jak jsme již četli:

Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívát... atd...

I zvířata patří tedy do ráje. Už v zahradách kolem staroorientálních svatyní měli cosi, jako malé zoologické zahrady, ve kterých byla zvířata. Ochočená, pokojná, znázorňovala jaksi vlka s beránkem. Perské slovo „Paradeizos“ znamená zahrada, která je nejen osázena rostlinami, ale ve které jsou i zvířata. V těchto zahradách bylo už tehdy, i pohanskými národy, znázorňováno něco jako obecné sbratření blaženého zlatého věku.

My nejsme posledními pány, my nejsme bohy. My nemáme v ruce život; lidský, ani zvířecí. My ho nevlastníme. My nejsme jeho svořiteli a nesmíme být a nejsme ani jeho majiteli a vládci. Ale toto vše děláme, jestliže život (opět lidský, stejně jako zvířecí) ničíme bez účelu, svévolně a marně. Dalo by se to říci, jak říká **prof. Heller**, o zvířecím životě tedy obrazně takto: *My nesmíme víc, než jen „obětovat“: tj., my smíme zabíjet,*

tedy brát život zase jen ve jménu života, pro zachování života, jen ve službě pastýřů stvoření, tedy opatrovníků a pěstitelů života darovaného Bohem. Smíme zvířecí život vzít jen z nezbytně nutného důvodu. I nám sám Bůh dává život skrze život obětovaných (a v posledku Jeho oběti nejvyšší) a tedy na každý den žijeme z moci oběti, jako Izraelci žili z masa svých zabíjených a obětovaných ovcí a koz.

Moc oběti prostupuje celým světem a dává mu život. Každý živočišný život je možný jen proto, že živočich požívá buď rostliny nebo jiné živočichy. Že tedy žije z jejich života, že jejich „obět“ (nechápejte to nyní ale kulticky, ale spíš biologicky) tvoří a nese jeho vlastní život. Nejde jen o naši potravu. Celá naše technická civilizace je možná jen za cenu nesmírného množství smrtí, či chcete-li obětovaných existencí, rostlinných i živočišných, a to nejen současných, nýbrž i dávnověkých, z nichž máme např. uhlí a ropu, které jsou stále ještě našimi hlavními energetickými zdroji. Tak i výroba energie znamená vlastně spotřebovávání života, byť dávno minulého. A proto nejen za každým kouskem papíru (ze dřeva – stromu, který byl poražen) či kůže, nýbrž i za chemikálií a kosmetickým přípravkem (z ropy), ba i za cihlou, vypálenou uhlím, je skryt život, dávno ukončený, ale dosud sloužící, nevědomky odevzdaný ve prospěch jiného života ve vzdálené budoucnosti.

Křesťan, teolog a lékařský misionář v Africe, **Albert Schweitzer** hovoří o **úctě k životu**. A to nejen lidskému, ale také a snad zejména o vůli a úctě k životu ostatních živých bytostí, tedy zvířat. To je jedna z jeho velikých životních filozofií. Co je to podle něj úcta k životu? Říká: „**Jsem život, který žiti chce, a to uprostřed života, jenž žiti chce.**“. Kdykoliv člověk přemýšlí o sobě samém a o světě vůkol sebe, vždycky se ukáže jeho vůle k životu ve společnosti jiných vůlí k životu.

Jako je v mé vůli k životu touha po dalším životě a po onom tajemném povznesení vůle k životu, jež se jmenuje radost, a jako je v ní strach ze zániku a z onoho tajemného snížení vůle k životu, jež se jmenuje bolest: stejně tak je tomu také v každé vůli k životu vůkol mne, ať už se vůči mně může nějak projevit nebo zůstává němou.

Začne-li člověk myslet, pocítí potřebu, aby pro každou vůli k životu měl stejnou úctu k životu, jako pro svou vlastní. Etickým je člověk jen, je-li mu každý život jako takový – život rostliny a zvířete stejně jako život člověka – svatým a přispěje-li na pomoc každému životu, který je ohrožen. (Dnes se tomu také dá částečně říci také ekologie).

A do třetice ještě jeden vzdělaný teolog: Anglikánský kněz, teolog a profesor na Oxfordu, **Andrew Linzey** napsal, že následovat Krista znamená být na straně těch nejvíce utlačovaných. Píše, že dnes není více utlačovaných bytostí než jsou zvířata, s kterými je zacházeno tak špatně (ze strany např. masného průmyslu či pokusech na zvířatech). Říká: "Mým závěrem je, že jako **křesťané musíme být na straně chudých a utlačovaných lidí světa a na straně zvířat**".

Co říci závěrem?

Svědectví Bible vidí lidi a zvířata v těsném společenství. Jsou si navzájem blízcí. A ačkoliv je zvláštní role lidí zdůrazňována, Písmo jako celek považuje za samozřejmé,

že zvířata jsou součástí lidského prostředí. Jsou to boží tvorové a jako všechno, co Bůh stvořil, mají i ona Boha chválit.

Starověký člověk žil spojen s přírodou daleko pevněji, než my. Proto pro něho byl vztah ke zvířatům daleko bezprostřednější než pro nás. On v nich neviděl pouhou "flákotu" na talíři, ale partnera a Boží stvoření. Ještě za dob církevních otců lidé věřili, že jelen se nechá chytit (ne že my ho chytíme), ryba sama se nechá ulovit (ne že my ji ulovíme), že včela nám dává med (a ne že my si od včely vezmeme med). Je to možná slovíčkaření, ale v tomto případě vystihuje podstatu vztahu.

V knize Přísloví Bůh vyjadřuje, jak vidí lidské chování ke zvířatům:

Spravedlivý cítí i se svým dobytčím, kdežto nitro svévolníků je nelítostné. (Pří 12:10)

Kdo cítí se zvířaty, je spravedlivý. Kdo necítí soucit s utrpením zvířete, ten se dá přičíst ke svévolníkům, neboť jeho nitro je nelítostné. Ne nadarmo se v Čechách někdy říká, že podle toho, jak se člověk chová ke zvířatům, se pozná jaký je.

Bůh s láskou stvořil člověka, **Bůh s láskou stvořil také všechna zvířata**. Ona nejsou stvořena jako věci, jsou to živí tvorové, které Bůh dal člověku jako společníky, aby se o ně člověk staral a měl z nich radost. Jsou to tvorové, cítící bolest a utrpení, tvorové mající vůli k životu a jejichž život je stejně zázračným dílem stvoření jako ten náš. **Tentýž člověk, ale pak ale také způsobil jejich zkázu**, stejně jako zkázu celé „prokleté“ země. Právě proto však má za ně i dnes velkou odpovědnost, má o ně pečovat. Pokud to není nezbytně nutné, nemá je zabíjet a už vůbec ne jim způsobovat utrpení.

Člověk je bytost, schopná etického myšlení a mající zodpovědnost za jejich ochranu. Jako křesťané často myslíme na pomoc potřebným lidem, a právem. Myslíme na zmírňování utrpení lidí, a taky právem. **Ale nezapomínejme na to, že Bůh miluje nejen člověka, ale také zvířata, která též stvořil. Podle svých možností máme působit také k prospěchu a ochraně těchto z našeho pohledu „němých“ tvorů.**

Parafr. *Efezským 1:10: A až se naplní čas, přivede Bůh všechno na nebi i na zemi k jednotě v Kristu. A pak už nebude ani smrti lidské, ani té zvířecí.*

Mgr. Marta Marková, 28.10.2009

Za použití:

Jan Heller, Hlubinné vrty, Praha 2008, str. 69-70; 255

Albert Schweitzer, Z mého života a díla, Praha 1938, str. 128-130

http://animalrights.webz.cz/andrew_linzey.htm

<http://otazky.vira.cz/otazka/Zvirata-clovek-a-Buh.html>

Jan Luhan: <http://www.cb.cz/vydavat-odbor/br/zvirata.htm>

<http://www.thebibleandanimals.org/Articles/bibleandanimals.htm>